

Fostering Environmental Awareness through Scout Activities in the Context of Sustainable Development Goals (SDGs)

Chitapol Deekoontod^{1*} and Nuttaya Muangsuk¹

¹Lecturer, Faculty of Education, Vongchavalitkul University, Thailand

* Corresponding author. E-mail: chitapol_dee@vu.ac.th

ABSTRACT

This article aims to synthesize approaches for fostering environmental awareness through scouting activities by applying the contextual framework of the Sustainable Development Goals (SDGs). The analysis draws upon a review of credible sources, including research studies, academic publications, and documents from the World Organization of the Scout Movement (WOSM) and the United Nations. The synthesis reveals that scouting, as a form of non-formal education, serves as a powerful tool for instilling environmental knowledge, attitudes, and values in youth. These align with the principles of education for sustainable development (ESD). Environmental conservation is a core component of the Scout ideology, as reflected in the Scouts' motto to "leave the world a little better than you found it," which resonates strongly with the goals of sustainability. The findings confirm that scouting activities contribute to nurturing responsible and environmentally conscious citizens who are instrumental in achieving the global SDGs. Strategies for enhancing the effectiveness of scouting in promoting environmental awareness include developing curricula and activity frameworks aligned with the SDGs, training scout leaders in environmental education, and building cross-sector partnerships to support the long-term sustainability of such initiatives.

Keywords: Environmental Awareness, Scout, Sustainable Development Goals

การส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมลูกเสือ ในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)

ชิตพล ดีขุนทด^{1*} และ ญัฐยา เมืองสุข¹

¹อาจารย์ประจำ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ประเทศไทย

*Corresponding author. E-mail: chitapol_dee@vu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์การส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมลูกเสือ โดยประยุกต์ใช้กรอบบริบทของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวทางการวิเคราะห์ การทบทวนวรรณกรรมจากแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ งานวิจัย สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ ตลอดจนเอกสารจากองค์การลูกเสือโลกและองค์การสหประชาชาติ ผลการสังเคราะห์ชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมลูกเสือเป็นการศึกษานอกระบบ เป็นเครื่องมือสำคัญในการปลูกฝังความรู้ ทศนคติ และค่านิยมด้านความตระหนักรู้ต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชน สอดคล้องกับหลักการของการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน การอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบสำคัญของอุดมการณ์ลูกเสือ เช่น คำขวัญที่ให้ลูกเสือมุ่ง “ทำโลกให้น่าอยู่ยิ่งขึ้นเมื่อจากไป” สอดคล้องกับเป้าหมายด้านความยั่งยืนในปัจจุบัน ผลการวิเคราะห์ยืนยันว่ากิจกรรมลูกเสือมีส่วนช่วยสร้างเยาวชนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้กิจกรรมลูกเสือเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การพัฒนาหลักสูตรและแนวทางการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับ SDGs มากขึ้น การอบรมผู้กำกับลูกเสือด้านความรู้สิ่งแวดล้อม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการดำเนินโครงการอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม, ลูกเสือ, การพัฒนาที่ยั่งยืน

© 2025 BRJ: Bodhisastra Review Journal

บทนำ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมนับวันยิ่งทวีความรุนแรงและปรากฏชัดในระดับโลก อันเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ มลพิษทางอากาศและน้ำ หรือปัญหาขยะพลาสติก ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของมนุษยชาติและระบบนิเวศโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมต้องอาศัยความร่วมมือและความตระหนักรู้จากทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชน ซึ่งเป็นประชากรรุ่นใหม่ที่จะเติบโตขึ้นมาเป็นกำลังหลักในการดูแลโลกต่อไป การปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่เยาว์วัยจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว นอกจากนี้แนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ได้กลายเป็นกรอบความคิดหลักในการดำเนินการพัฒนาของประชาคมโลกในศตวรรษที่ 21 โดยมีกำหนด “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน” จำนวน 17 เป้าหมายไว้เมื่อปี ค.ศ.2015 เพื่อเป็นเข็มมุ่งในการแก้ปัญหาท้าทายต่าง ๆ ของโลก ตั้งแต่การขจัดความยากจน ความเท่าเทียมทางเพศ สุขภาพ การศึกษา ไปจนถึงการรับมือปัญหาสิ่งแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (นฤเบศ พลตาล และคณะ, 2567) ในจำนวนเป้าหมายเหล่านี้ หลายเป้าหมายเกี่ยวข้องโดยตรงกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น เป้าหมายที่ 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป้าหมายที่ 14 การใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน เป้าหมายที่ 15 การจัดการป่าไม้และระบบนิเวศทางบกอย่างยั่งยืน เป้าหมายที่ 6 การจัดการน้ำและสุขาภิบาล และเป้าหมายที่ 7 พลังงานสะอาด เป็นต้น

การบรรลุเป้าหมายเหล่านี้ต้องการการมีส่วนร่วมของเยาวชนอย่างแข็งขัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเป้าหมายย่อย SDG 4.7 ที่มุ่งให้การศึกษาเสริมสร้างผู้เรียนทุกคนให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นในการส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนภายในปี 2030

ขบวนการลูกเสือ ซึ่งเป็นองค์กรเยาวชนที่ใหญ่ที่สุดในโลก (มีสมาชิกกว่า 50 ล้านคนในกว่า 170 ประเทศ) ถูกมองว่าเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการเรียนรู้และการลงมือทำของเยาวชนเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน (World Wide Fund for Nature & World Organization of the Scout Movement, 2021) กิจกรรมลูกเสือเป็นการจัดการศึกษานอกระบบที่มุ่งพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม และมีทักษะชีวิต โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลายและการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (learning by doing) เป็นหลัก กิจกรรมลูกเสือจำนวนมากเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการอยู่ค่ายกลางแจ้ง ซึ่งเอื้อให้เยาวชนได้เรียนรู้ที่จะรักและเห็นคุณค่าของธรรมชาติรอบตัว นอกจากนี้ อุดมการณ์และกฎคำปฏิญาณของลูกเสือก็ส่งเสริมให้สมาชิกมีความรับผิดชอบต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม ยกตัวอย่างเช่น หลักการของ Baden-Powell ผู้ก่อตั้งลูกเสือ ที่ได้เน้นย้ำให้ลูกเสือ “พยายามทำโลกใบนี้ให้ดีกว่าที่ตนพบเมื่อแรกเข้ามา” ซึ่งสะท้อนถึงจิตวิญญาณของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและรับผิดชอบต่อสังคมตั้งแต่ยุคต้นของขบวนการลูกเสือ (World Organization of the Scout Movement, 2015)

สำหรับประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานกิจการลูกเสือสำหรับเยาวชน ในรูปแบบของกองเสือป่า และกระทรวงศึกษาธิการได้บรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานมาเป็นเวลานาน โดยมีเป้าหมายเพื่อฝึกเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองดี มีวินัย มีความสามัคคี และบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม (นฤเบส พลตาล และคณะ, 2567) กิจกรรมลูกเสือไทยยึดถือแนวทางเดียวกับลูกเสือโลกภายใต้การกำกับของสำนักงานลูกเสือโลก (World Organization of the Scout Movement - WOSM) ดังนั้น การนำแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนและการปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมมาบูรณาการในกิจกรรมลูกเสือไทยจึงเป็นสิ่งสำคัญและสอดคล้องกับทิศทางของโลก บทความนี้จึงมีความสำคัญในการรวบรวมแนวคิดและตัวอย่างปฏิบัติที่ดีเพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้กำกับลูกเสือ นักการศึกษา ตลอดจนผู้ที่สนใจในการใช้กิจกรรมลูกเสือเพื่อสร้างเสริมจิตสำนึกและพฤติกรรมเชิงอนุรักษ์ในหมู่เยาวชน อันจะช่วยสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับชาติและนานาชาติ

กรอบแนวคิดทางทฤษฎี

แนวคิดการส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมลูกเสือในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน (1) จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมและการศึกษาด้านสิ่งแวดล้อม (2) การศึกษาสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for Sustainable Development – ESD) และ (3) หลักการทางการศึกษาของกิจกรรมลูกเสือ ซึ่งแต่ละส่วนล้วนเป็นฐานในการวิเคราะห์การส่งเสริมความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมลูกเสือในบริบท SDGs

1. จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมและการศึกษาสิ่งแวดล้อม

จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความตระหนักรู้ ความเข้าใจ และความใส่ใจต่อปัญหาและคุณค่าของสิ่งแวดล้อม รวมถึงมีทัศนคติที่อยากมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมนั้นๆ กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือการที่บุคคลมีความรู้ สึกผิดชอบและพร้อมจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของตนให้สอดคล้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและลดผลกระทบทางลบต่อสิ่งแวดล้อม การสร้างจิตสำนึกดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการศึกษาและปลูกฝังอย่างต่อเนื่องผ่านประสบการณ์ตรงและการเรียนรู้หลายรูปแบบ แนวคิดเรื่อง การศึกษาสิ่งแวดล้อม (Environmental Education – EE) เป็นแนวทางการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นตั้งแต่คริสต์ทศวรรษ 1970 ที่มุ่งหวังให้ประชาชนเกิดความรู้และความตื่นตัวต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีทักษะในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น การศึกษาสิ่งแวดล้อมมักประกอบด้วย การให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทางนิเวศวิทยา ผลกระทบของกิจกรรมมนุษย์ต่อธรรมชาติ และวิธีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ทั้งนี้ การศึกษาสิ่งแวดล้อมไม่จำกัดเฉพาะในห้องเรียน

แต่ครอบคลุมถึงการเรียนรู้นอกห้องเรียน การทัศนศึกษา กิจกรรมชมรม และการรณรงค์สาธารณะ ในกรณีของเยาวชน กิจกรรมนอกหลักสูตร และกิจกรรมเยาวชน เช่น ลูกเสือ สามารถทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาสิ่งแวดล้อมโดยเปิดโอกาสให้เยาวชนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริง (experiential learning) เช่น การทำโครงการอนุรักษ์ การปลูกป่า หรือการสำรวจธรรมชาติ ซึ่งจะช่วยให้เยาวชนเกิดความเข้าใจลึกซึ้งและพัฒนาความผูกพันกับธรรมชาติยิ่งขึ้น

นักการศึกษาเชื่อว่าการปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมที่ได้ผลนั้น ควรดำเนินการทั้งด้านความรู้ (เช่น รู้ถึงสาเหตุและผลกระทบของปัญหาสิ่งแวดล้อม), ด้านทัศนคติ/ค่านิยม (เช่น เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ เห็นใจต่อสิ่งมีชีวิตอื่น) และด้านพฤติกรรม (เช่น การประหยัดพลังงาน การลดใช้พลาสติก) พร้อมกันไปอย่างบูรณาการ ดังคำกล่าวที่ว่า “*ความรู้ลึกเป็นเจ้าของโลก*” จะกระตุ้นให้คนอยากปกป้องโลกของตนเอง การศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะต้องทำให้ผู้เรียนรู้สึกเชื่อมโยงกับปัญหา สามารถเชื่อมโยงสถานการณ์ระดับโลกกับชีวิตประจำวันของตน และมองเห็นว่าตนเองสามารถลงมือแก้ปัญหาได้ การใช้กิจกรรมที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมและการคิดเชิงวิพากษ์จึงเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาความตระหนักรู้และความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม

กล่าวสรุปได้ว่า จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสังคมโดยรวม ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่เอื้อต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การสร้างจิตสำนึกดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่สัมพันธ์กับปัญหาสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริง แนวคิดการศึกษาสิ่งแวดล้อม (Environmental Education – EE) มุ่งหวังให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม ตื่นตัวต่อปัญหาที่เกิดขึ้น และสามารถมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาอย่างมีวิสัยทัศน์ ทั้งนี้กิจกรรมนอกหลักสูตร โดยเฉพาะกิจกรรมลูกเสือ ถือเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในกลุ่มเยาวชน เนื่องจากเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จริงผ่านการลงมือปฏิบัติ เช่น การปลูกป่า การสำรวจธรรมชาติ และการดำเนินโครงการอนุรักษ์ในระดับชุมชน

2. การศึกษาสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน (ESD) และ SDGs

แนวคิดการศึกษาสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Education for Sustainable Development – ESD) ได้รับการส่งเสริมอย่างแพร่หลายภายใต้กรอบของสหประชาชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการประกาศทศวรรษแห่งการศึกษาสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน (2005-2014) และต่อเนื่องมาถึงยุทธศาสตร์ *ESD for 2030* ซึ่งสนับสนุนการบูรณาการแนวคิดความยั่งยืนเข้าสู่ทุกระดับการศึกษา ESD มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะ (competencies) ที่จำเป็นในการเผชิญและแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน เช่น ความสามารถในการคิดเชิงระบบ (systems thinking), การคิดเชิงอนาคต, ความร่วมมือและการมีส่วนร่วม และการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ESD เน้นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงมิติด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน มุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ รวมถึงตระหนักถึงความยุติธรรมระหว่างคนรุ่นปัจจุบันกับคนรุ่นอนาคต (United Nations, 2015)

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ได้กลายมาเป็นกรอบการเรียนรู้ที่สำคัญในบริบทของ ESD เนื่องจาก SDGs ประกอบด้วยเป้าหมายที่ครอบคลุมประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมไว้อย่างเป็นระบบ และกำหนดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมซึ่งโลกต้องการบรรลุภายในปี 2030 ดังนั้น การศึกษาในยุคปัจจุบันจึงนิยมนำ SDGs มาเป็นเนื้อหาในการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจประเด็นปัญหาระดับโลกและตระหนักถึงบทบาทของตนในการร่วมแก้ไขปัญหาเหล่านั้น สำหรับเยาวชนแล้ว SDGs สามารถทำหน้าที่เสมือนเข็มทิศชี้แนวทางการลงมือปฏิบัติในชีวิตจริง ตัวอย่างเช่น นักเรียนหรือลูกเสือที่เรียนรู้เรื่อง *SDG13: Climate Action* อาจได้ทำกิจกรรมลดคาร์บอนในโรงเรียนหรือปลูกต้นไม้ในชุมชนของตน หรือการเรียนรู้เรื่อง *SDG14: Life Below Water* อาจนำไปสู่การจัดกิจกรรมรณรงค์ลดขยะพลาสติกลงทะเล เป็นต้น การบูรณาการ SDGs ในการศึกษาช่วยให้เยาวชนเห็น

ภาพความเชื่อมโยงระหว่างการทำหน้าที่ของตนกับผลกระทบต่อโลกกว้าง และกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างโลกที่ยั่งยืนกว่าเดิม (United Nations, 2015)

กล่าวสรุปได้ว่า SDGs ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม (เช่น เป้าหมายด้านสภาพภูมิอากาศ ความหลากหลายทางชีวภาพ น้ำ พลังงาน และการบริโภคที่ยั่งยืน) จะถูกนำมาพิจารณาร่วมกับแนวทางการดำเนินกิจกรรมลูกเสือ โดยมีสมมติฐานว่าการเชื่อมโยงกิจกรรมการเรียนรู้นอกหลักสูตร (ลูกเสือ) เข้ากับเป้าหมายระดับโลกเหล่านี้ จะช่วยเพิ่มพูนทั้งแรงจูงใจและความหมายในการเรียนรู้ของเยาวชน

3. หลักการทางการศึกษาของกิจกรรมลูกเสือ

ขบวนการลูกเสือ ก่อตั้งขึ้นโดย Lord Robert Baden-Powell ในปี ค.ศ.1907 ที่ประเทศอังกฤษ มีเป้าหมายเริ่มแรกเพื่อฝึกอบรมเด็กชายวัย 11-18 ปี ให้เติบโตเป็นพลเมืองที่ดีของสังคม (Baden-Powell, 1908) ต่อมาขบวนการลูกเสือได้ขยายไปทั่วโลกและกลายเป็นองค์กรเยาวชนระดับนานาชาติที่ใหญ่ที่สุด ปัจจุบันมีองค์การลูกเสือโลก (WOSM) เป็นผู้กำกับดูแลแนวทางและสนับสนุนการดำเนินงานของลูกเสือในแต่ละประเทศ หลักการการศึกษาของลูกเสือยึดแนวทางการพัฒนาเยาวชนแบบองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม และศีลธรรม ผ่านวิธีการลูกเสือ (Scout Method) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ เช่น การเรียนรู้โดยการลงมือทำ (Learning by Doing), การทำงานเป็นหมู่หรือกลุ่มย่อย (Patrol System), การเรียนรู้จากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (Nature and Outdoor learning), การมีกรอบคำปฏิญาณและกฎสำหรับสมาชิก, สัญลักษณ์ พิธีการ และวัฒนธรรมเฉพาะของลูกเสือ เป็นต้น แนวทางเหล่านี้สร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายและดึงดูดใจสำหรับเยาวชน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม หลักการลูกเสือได้เน้นความสำคัญของธรรมชาติมาตั้งแต่ต้น ดังที่ Baden-Powell กล่าวว่า “การศึกษาธรรมชาติ (nature study) เป็นกุญแจสำคัญของกิจการลูกเสือ...จงพยายามทำโลกใบนี้ให้น่าอยู่ขึ้นกว่าตอนที่เรามาถึง” (World Organization of the Scout Movement, 2015) คำสอนนี้สะท้อนให้เห็นว่าการใช้ธรรมชาติเป็นห้องเรียนและการปลูกฝังทัศนคติในการอนุรักษ์เป็นหัวใจของกิจกรรมลูกเสือมาโดยตลอด WOSM ได้พัฒนาโครงการและเครื่องมือจำนวนมากเพื่อสนับสนุนให้ลูกเสือทั่วโลกได้เรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ หนึ่งในนั้นคือโครงการสิ่งแวดล้อมลูกเสือโลก (World Scout Environment Programme - WSEP) ซึ่งริเริ่มขึ้นเพื่อช่วยให้ลูกเสือได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมศึกษาและปฏิบัติเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยตรง ผู้เข้าร่วมจะได้เรียนรู้เรื่องระบบนิเวศ การประเมินสภาพแวดล้อมในชุมชนของตน ระบุปัญหาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ตลอดจนลงมือทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขหรือบรรเทาปัญหานั้นๆ เช่น การลดขยะ การอนุรักษ์น้ำและพลังงาน เป็นต้น โปรแกรม WSEP ได้กำหนดหัวข้อการเรียนรู้ไว้ครอบคลุมประเด็นสำคัญ เช่น การเข้าถึงแหล่งน้ำสะอาด อากาศบริสุทธิ์ การปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพ การลดมลพิษ และการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ (World Organization of the Scout Movement, 2020) เครื่องมือเหล่านี้ช่วยให้ผู้บังคับบัญชาลูกเสือสามารถจัดกิจกรรมที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ของลูกเสือเข้ากับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับคำปฏิญาณและกฎของลูกเสือที่มุ่งให้สมาชิก “ช่วยเหลือผู้อื่นทุกเมื่อ” และ “ทำหน้าที่ของตนต่อพระเจ้า ประเทศชาติ และผู้อื่น” ซึ่งในปัจจุบันการทำหน้าที่ต่อประเทศชาติย่อมรวมถึงการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชาติด้วย

นอกจากนี้ ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ขบวนการลูกเสือได้ปรับตัวให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยผนวกเอาแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนและ SDGs เข้าไว้ในยุทธศาสตร์การดำเนินงานขององค์กรอย่างเด่นชัด WOSM ได้ประกาศวิสัยทัศน์ในการระดมพลังลูกเสือทั่วโลกให้เป็นส่วนหนึ่งของการบรรลุ SDGs ภายในปี 2030 ผ่านโครงการที่เรียกว่า Scouts for SDGs ซึ่งถือเป็นการรวมพลังเยาวชนครั้งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งของโลกเพื่อสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (World Wide Fund for Nature & World Organization of the Scout Movement, 2020) ภายใต้กรอบดังกล่าว ได้มีการพัฒนาโครงการลูกเสือที่สอดคล้องกับ SDGs

หลายด้าน เช่น โครงการทูตสันติภาพ (Messengers of Peace) ที่มุ่งส่งเสริมสันติภาพและการพัฒนาในชุมชน (สอดคล้อง SDG16 ความสงบสุขและยุติธรรม) และโครงการสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เราจะกล่าวต่อไป

กล่าวสรุปได้ว่า กิจกรรมและหลักการของลูกเสือมีพื้นฐานที่เอื้อต่อการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชนอยู่แล้ว การนำกรอบ SDGs และหลักการ ESD เข้ามาเสริมจะยิ่งช่วยขยายผลและความลึกซึ้งของการเรียนรู้ ซึ่งส่วนต่อไปจะวิเคราะห์ให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติและตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมลูกเสือทั้งในระดับโลกและระดับท้องถิ่น

บทวิเคราะห์

การส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมผ่านโครงการระดับโลกของลูกเสือ องค์การลูกเสือโลก (WOSM) ได้ร่วมมือกับพันธมิตรระดับโลกหลายรายในการพัฒนาโครงการที่เน้นเรื่องสิ่งแวดล้อมโดยตรง ตัวอย่างสำคัญได้แก่โครงการ Earth Tribe ซึ่งเป็นเครือข่ายเยาวชนลูกเสือระดับโลกที่หลงใหลในการปกป้องโลก โครงการนี้เป็นเสมือนร่มใหญ่ที่ครอบคลุมกิจกรรมท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมหลายอย่าง (Earth Tribe Challenges) เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติให้เกิดผลจริง ไม่ว่าจะเป็นการสร้างพฤติกรรมที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในชีวิตประจำวัน หรือการฟื้นฟูธรรมชาติรอบตัว กิจกรรมท้าทายหลักภายใต้ Earth Tribe ได้แก่

1) โครงการ Champions for Nature: มุ่งเน้นการเรียนรู้เรื่องความหลากหลายทางชีวภาพและความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ส่งเสริมให้ลูกเสือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อวิถีชีวิตที่ยั่งยืนและเชื่อมโยงตนเองกับธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง กิจกรรมในโครงการนี้ครอบคลุมทั้งการสร้างนิสัยที่ดีต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม (“Better Choices”) และการลงมืออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ (“Biodiversity and Nature”) (World Wide Fund for Nature & World Organization of the Scout Movement, 2025) ซึ่งหัวข้อเหล่านี้ได้รับการออกแบบให้สอดคล้องกับเป้าหมาย SDGs จำนวน 6 เป้าหมาย (เช่น SDG3 สุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี, SDG12 การบริโภคที่ยั่งยืน, SDG13 การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ, SDG14 ทรัพยากรทางทะเล, SDG15 ระบบนิเวศบนบก เป็นต้น)

2) โครงการ Tide Turners Plastic Challenge: เป็นความริเริ่มที่พัฒนาร่วมกับโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) เพื่อรณรงค์แก้ไขปัญหาขยะพลาสติกในมหาสมุทร กิจกรรมนี้ท้าทายให้เยาวชนลูกเสือทำภารกิจต่าง ๆ เพื่อลดการใช้พลาสติกแบบครั้งเดียวทิ้ง เพิ่มการรีไซเคิล และทำความสะอาดแหล่งน้ำในชุมชนของตน จุดมุ่งหมายหลักคือการสร้างความตระหนักรู้ถึงผลกระทบของพลาสติกต่อระบบนิเวศทางน้ำ ควบคู่ไปกับการสร้างแรงบันดาลใจให้เยาวชนมีส่วนร่วมทั้งในระดับบุคคลและการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย (United Nations, 2015) โครงการ Tide Turners นี้สอดคล้องโดยตรงกับ *SDG14: Life Below Water* (อนุรักษ์มหาสมุทร) และยังแตะเป้าหมายอื่นๆ เช่น SDG12 (การใช้ทรัพยากรอย่างรับผิดชอบ) ด้วย จากรายงานปี 2024 ของ UNEP พบว่ามีองค์การลูกเสือชาติ (NSOs) ถึง 51 ประเทศ ที่ดำเนินโครงการ Tide Turners โดยสามารถเข้าถึงเยาวชนกว่า 800,000 คน ในกว่า 50 ประเทศ และเมื่อรวมโครงการนี้เข้ากับโครงการ Earth Tribe ของลูกเสือโลก ทำให้เยาวชนจำนวนมากยิ่งขึ้นได้รับความรู้และลงมือแก้ปัญหาขยะพลาสติกในชุมชนของตน นี่เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนว่ากิจกรรมลูกเสือช่วยยกระดับจิตสำนึกและส่งเสริมการกระทำด้านสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง ผ่านความร่วมมือกับหน่วยงานระหว่างประเทศ

3) โครงการ Scouts Go Solar: พัฒนาร่วมกับองค์กร Solafrika เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องพลังงานสะอาดและการใช้พลังงานแสงอาทิตย์อย่างสร้างสรรค์ เยาวชนลูกเสือที่เข้าร่วมจะได้เรียนรู้หลักการพื้นฐานของพลังงานแสงอาทิตย์ ประดิษฐ์อุปกรณ์พลังงานแสงอาทิตย์อย่างง่าย เช่น เตาทุงต้มพลังงานแสงอาทิตย์ หรือเครื่องชาร์จโทรศัพท์พลังงานแสงอาทิตย์ รวมถึงเผยแพร่ความรู้เรื่องพลังงานสะอาดให้ชุมชนของตน โครงการนี้

สอดคล้องกับ *SDG7: Affordable and Clean Energy* และ *SDG13: Climate Action* เนื่องจากมุ่งหวังลดการใช้พลังงานฟอสซิลและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกโดยการส่งเสริมพลังงานหมุนเวียน

โครงการทั้งสามข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามขององค์การลูกเสือโลกในการจัดทำ Better World Framework หรือ “กรอบเพื่อโลกที่ดีกว่า” ซึ่งรวมโปรแกรมต่าง ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อให้เยาวชนลูกเสือได้มีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาในระดับโลกและสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนของตน ตัวอย่างอื่นๆ ในกรอบนี้ ได้แก่ โครงการ *Messengers of Peace* (ทูตสันติภาพ) ที่เน้นการสร้างสันติภาพและพัฒนาชุมชน, โครงการ *Scout of the World Award* ที่ท้าทายให้เยาวชนทำโครงการพัฒนาที่ยั่งยืนในหัวข้อต่าง ๆ และโครงการ *SCENES (Scout Centres of Excellence for Nature and Environment)* หรือศูนย์ลูกเสือเพื่อความเป็นเลิศด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งจัดตั้งค่ายลูกเสือพิเศษที่เน้นการเรียนรู้และลงมือปฏิบัติด้านการอนุรักษ์โดยเฉพาะ (ปัจจุบันมีศูนย์ SCENES เกือบ 40 แห่งทั่วโลก) (World Organization of the Scout Movement, 2025) ศูนย์เหล่านี้กลายเป็นแหล่งการเรียนรู้กลางแจ้งที่สำคัญ ที่ซึ่งเยาวชนสามารถสัมผัสธรรมชาติและฝึกฝนทักษะการเป็นผู้นำสิ่งแวดล้อมไปพร้อม ๆ กัน

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่ากิจกรรมลูกเสือที่ออกแบบในระดับสากลมุ่งเน้นทั้งการให้ความรู้ความเข้าใจ และที่สำคัญคือการสร้างประสบการณ์ตรงที่ทำให้เยาวชน “ลงมือทำ” เพื่อสิ่งแวดล้อมจริง ๆ เช่น การปลูกป่า การทำความสะอาดแม่น้ำ การอนุรักษ์ชายฝั่งทะเล กิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงเพิ่มพูนความรู้และทักษะเชิงสิ่งแวดล้อม แต่ยังหล่อหลอมให้ผู้เข้าร่วมเกิดความภูมิใจในผลงาน เกิดความรู้สึกผูกพันกับธรรมชาติและตระหนักว่าตนเองก็สามารถเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ไขปัญหาในระดับโลกได้ นอกจากนี้ การมีกรอบ SDGs กำกับ ทำให้เยาวชนมองเห็นภาพรวมว่าโครงการเล็ก ๆ ของตนเชื่อมโยงกับเป้าหมายใหญ่อย่างไร ซึ่งช่วยสร้างแรงจูงใจและความหมายในการทำกิจกรรมมากขึ้น ที่สำคัญขบวนการลูกเสือยังได้รับการสนับสนุนและความร่วมมืออย่างแข็งขันจากองค์กรระหว่างประเทศด้านสิ่งแวดล้อม เช่น องค์กร UNEP และ WWF ดังที่กล่าวแล้ว WOSM และ UNEP มีประวัติความร่วมมือมายาวนานกว่า 20 ปีในด้านการศึกษาสิ่งแวดล้อม โดยในปี 2024 ทั้งสององค์กรได้ต่ออายุความตกลงร่วมกันในการสนับสนุนเยาวชนทั่วโลกให้เป็นผู้นำด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉินด้านสภาพภูมิอากาศ (United Nations, 2015) ความร่วมมือนี้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะ ของเยาวชนในการเป็นผู้นำสิ่งแวดล้อมที่สามารถส่งเสริมความยั่งยืนและผลักดันความก้าวหน้าต่อ SDGs ได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ โครงการ Tide Turners ที่ได้กล่าวถึง ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างลูกเสือกับ UNEP ในการรณรงค์ลดขยะพลาสติก นอกจากนี้ WWF ก็เป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ทำงานใกล้ชิดกับลูกเสือมายาวนาน ตั้งแต่ความร่วมมือในการศึกษาสิ่งแวดล้อมตั้งแต่ปี 1973 (World Wide Fund for Nature & World Organization of the Scout Movement, 2025) ทั้ง WWF และลูกเสือต่างมีเป้าหมายร่วมกันคือการยกระดับความรู้และการลงมือทำของเยาวชนเพื่อปกป้องธรรมชาติ ความร่วมมือล่าสุดระหว่างสององค์กรนี้ เช่น โครงการ Champions for Nature ที่พัฒนาเครื่องหมายลูกเสือ (badge) ใหม่เพื่อสะท้อนภารกิจอนุรักษ์ธรรมชาติ และการใช้ Earth Hour (กิจกรรมปิดไฟหนึ่งชั่วโมงเพื่อลดโลกร้อนของ WWF) เป็นเครื่องมือในการรณรงค์ในหมู่ลูกเสือทั่วโลก กรณี Earth Hour นั้น ระหว่างปี 2018-2020 ลูกเสือทั่วโลกได้เข้าร่วมกิจกรรมนี้อย่างแข็งขัน ควบคู่ไปกับประชาชนทั่วไป ส่งผลให้เกิดกระแสการพูดถึงและลงมือแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมในประเด็นป่าไม้ ขยะพลาสติก และการอนุรักษ์สัตว์ป่า อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น จะเห็นได้ว่าพลังเยาวชนลูกเสือเมื่อผนวกเข้ากับเวทีรณรงค์ระดับโลก สามารถทวีคูณผลลัพธ์ของการสร้างความตระหนักแก่สังคมโดยรวมได้อย่างมีนัยสำคัญ (World Wide Fund for Nature & World Organization of the Scout Movement, 2025)

ผลลัพธ์และผลกระทบต่อเยาวชน

การดำเนินโครงการและกิจกรรมลูกเสือด้านสิ่งแวดล้อมตั้งที่วิเคราะห้มา นั้น ส่งผลให้เยาวชนผู้เข้าร่วมเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในทางที่เอื้อต่อความยั่งยืน งานวิจัยเชิงประจักษ์หลายชิ้นเริ่มให้ข้อมูลสนับสนุนประเด็นนี้ เช่น การศึกษาของ Kim และคณะ (2016) ซึ่งสำรวจอดีตสมาชิกลูกเสือในสหรัฐอเมริกา พบหลักฐานว่า ผู้ที่เคยเป็นลูกเสือเมื่อเยาว์วัยมีแนวโน้มจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในวัยผู้ใหญ่มากกว่าผู้ที่ไม่เคยเป็นลูกเสือ อย่างมีนัยสำคัญ งานวิจัยดังกล่าวชี้ว่า “การเน้นการผจญภัยกลางแจ้งและการพิทักษ์สิ่งแวดล้อมของกิจกรรมลูกเสือ อาจส่งเสริมให้เมื่อเติบโตขึ้น อดีตลูกเสือยังคงกระตือรือร้นในการทำงานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมต่อไป” (Kim, Y.-I., Ratliff, G. A., & Smith, B. J., 2016) นี้สะท้อนว่าประสบการณ์และคุณค่าที่เยาวชนได้รับจากกิจกรรมลูกเสือสามารถปลูกฝังแนวโน้มระยะยาวในการเป็นพลเมืองที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมและพร้อมลงมือแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ รายงานผลการประเมินโครงการ *Scouts for SDGs* ของมูลนิธิลูกเสือโลก (World Scout Foundation) ระบุว่า ในช่วงปี ค.ศ.2018-2021 ลูกเสือทั่วโลกได้ร่วมกันส่งผลงานอาสาสมัครเพื่อชุมชนคิดเป็นเวลากว่า 2 พันล้านชั่วโมง ที่นำไปนับรวมเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามบรรลุ SDGs ของสหประชาชาติ โดยกิจกรรมจำนวนมากเกี่ยวข้องกับการปลูกป่า การอนุรักษ์พลังงาน และโครงการด้านสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น (World Wide Fund for Nature & World Organization of the Scout Movement, 2025) ตัวเลขดังกล่าวแสดงถึงศักยภาพและขนาดของการมีส่วนร่วมที่ขบวนการลูกเสือสามารถทำได้ และเป็นสัญญาณเชิงบวกว่าเยาวชนจำนวนมากทั่วโลกกำลังตื่นตัวและลงมือทำในเรื่องสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง

แม้ว่ากิจกรรมลูกเสือด้านสิ่งแวดล้อมจะมีอยู่หลากหลายและแพร่หลายดังที่กล่าวมา แต่อาจยังมี ความท้าทาย ที่ควรพิจารณา เช่น ในบางประเทศหรือบางพื้นที่ กิจกรรมลูกเสืออาจยังมุ่งเน้นพิธีการหรือทักษะอื่นๆ มากกว่าประเด็นสิ่งแวดล้อม, ความพร้อมของผู้กำกับลูกเสือในการจัดกิจกรรมแนวอนุรักษ์อาจแตกต่างกัน, หรือทรัพยากรและอุปกรณ์ในการทำโครงการสิ่งแวดล้อมอาจมีจำกัด การจะขยายผลการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมผ่านลูกเสือให้ครอบคลุมและยั่งยืน จำเป็นต้องพิจารณาวิธีการแก้ไขอุปสรรคเหล่านี้ด้วย แนวทางข้อเสนอแนะบางประการจะกล่าวถึงในส่วนถัดไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาทฤษฎีและการวิเคราะห์แนวปฏิบัติข้างต้น สามารถสรุปข้อเสนอแนะเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของการใช้กิจกรรมลูกเสือในการส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในบริบทของ SDGs ได้ดังนี้

1) บูรณาการ SDGs ในหลักสูตรและกิจกรรมลูกเสืออย่างชัดเจน ควรปรับปรุงหรือออกแบบหลักสูตรลูกเสือ (ทั้งในและนอกโรงเรียน) ให้เชื่อมโยงกับหัวข้อของ SDGs โดยตรง เช่น กำหนดให้มีเป้าหมายเพื่อประโยชน์หรือโครงการพิเศษที่สอดคล้องกับเป้าหมาย SDGs แต่ละข้อ การมีกรอบ SDGs ชัดเจนจะช่วยให้ผู้กำกับลูกเสือและสมาชิกเข้าใจเป้าหมายปลายทางของกิจกรรมและเห็นภาพใหญ่ว่าสิ่งที่ทำมีความหมายต่อโลกอย่างไร

2) พัฒนาสื่อการเรียนรู้และเครื่องมือสนับสนุนสำหรับผู้กำกับลูกเสือ จัดทำคู่มือ แผนกิจกรรม หรือสื่อการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืนสำหรับผู้กำกับและผู้นำลูกเสือ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการถ่ายทอดประเด็นเหล่านี้ให้เยาวชน สื่อเหล่านี้ อาจจัดทำร่วมกับหน่วยงานผู้เชี่ยวชาญ (เช่น กรมอุทยานฯ องค์กรสิ่งแวดล้อมเอกชน หรือมหาวิทยาลัย) เพื่อให้เนื้อหามีความถูกต้องและทันสมัย นอกจากนี้ อาจใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการแบ่งปันสื่อและแนวปฏิบัติที่ตระหว่างผู้กำกับลูกเสือทั่วประเทศหรือนานาชาติ

3) ส่งเสริมโครงการสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่นที่นำโดยลูกเสือ นอกจากโครงการระดับโลกแล้ว การสนับสนุนให้กองลูกเสือหรือชมรมลูกเสือในระดับโรงเรียนและชุมชน พัฒนาโครงการอนุรักษ์ที่ตอบโจทย์ปัญหาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของตนเองก็มีความสำคัญ ควรมีการจัดประกวดหรือทุนสนับสนุน “โครงการลูกเสือรักษ์

สิ่งแวดล้อม” เพื่อกระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มจากเยาวชนเอง และยกย่องความสำเร็จเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้อื่นต่อไป

4) สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีภายนอก ลูกเสือควรทำงานร่วมกับหน่วยงานและชุมชนในพื้นที่อย่างใกล้ชิดในการดำเนินกิจกรรม ตัวอย่างเช่น ร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการปลูกป่าชุมชน, ประสานกับกรมป่าไม้หรือกรมทรัพยากรทางทะเลในการจัดกิจกรรมศึกษาธรรมชาติ, หรือจับมือกับบริษัทเอกชนในการรีไซเคิลขยะ สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้โครงการลูกเสือได้รับทรัพยากร คำแนะนำทางวิชาการ และการสนับสนุนที่จำเป็น อีกทั้งยังเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบข้าง อันจะทำให้ผลของโครงการยั่งยืนยิ่งขึ้น

5) ติดตามและประเมินผลเพื่อการเรียนรู้ ควรมีระบบติดตามว่าโครงการหรือกิจกรรมลูกเสือด้านสิ่งแวดล้อมที่ดำเนินไปนั้น บรรลุผลตามวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใด ทั้งในด้านการเปลี่ยนแปลงของผู้เข้าร่วม (ความรู้ ทักษะ พฤติกรรม) และผลลัพธ์ต่อชุมชนสิ่งแวดล้อม (เช่น จำนวนต้นไม้ที่รอดตาย ปริมาณขยะที่ลดลง) การประเมินผลดังกล่าวจะช่วยให้ผู้จัดกิจกรรมได้เรียนรู้เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานในอนาคต และยังเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์แสดงคุณค่าของขบวนการลูกเสือต่อสังคม ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสื่อสารเพื่อขยายความร่วมมือหรือการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ต่อไป

6) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในระดับนานาชาติ เนื่องจากขบวนการลูกเสือมีเครือข่ายทั่วโลก การใช้ประโยชน์จากเวทีนานาชาติ เช่น งานชุมนุมลูกเสือโลก (Jamboree), การประชุมผู้นำเยาวชนลูกเสือ, หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ของ WOSM ในการแลกเปลี่ยนไอเดียและประสบการณ์ด้านโครงการสิ่งแวดล้อม จะช่วยกระจายแนวปฏิบัติที่ดีและสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการนำไปปรับใช้ในวงกว้างมากขึ้น ประเทศไทยเองสามารถส่งตัวแทนเยาวชนหรือผู้กำกับเข้าร่วมเวทีดังกล่าวเพื่อเก็บเกี่ยวองค์ความรู้และนำกลับมาพัฒนากิจกรรมในบริบทของตน

ข้อเสนอแนะเหล่านี้หากนำไปปฏิบัติจะช่วยเสริมให้กิจกรรมลูกเสือในภาพรวมมีบทบาทที่เข้มแข็งยิ่งขึ้นในการสร้างเยาวชนที่มีจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม และเป็นผู้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงเพื่อความยั่งยืนในอนาคต

บทสรุป

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 กำลังเผชิญกับความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมอย่างไม่เคยมีมาก่อน การเตรียมความพร้อมให้ประชากรรุ่นใหม่มีความรู้และความตระหนักในปัญหาเหล่านี้ จึงเป็นพันธกิจสำคัญของการศึกษาในปัจจุบัน บทความนี้ได้อภิปรายให้เห็นว่าขบวนการลูกเสือ ซึ่งเป็นองค์การเยาวชนที่ทรงพลัง สามารถมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่เยาวชน สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ โดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนที่สนุก ทำทาย และเปี่ยมความหมาย จากการศึกษาพบว่าทั้งแนวคิดทางการศึกษา (เช่น ESD) และหลักการของลูกเสือเอง ต่างสนับสนุนการสร้างเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ผลการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ ยืนยันว่ากิจกรรมลูกเสือสามารถปลูกฝังความรักธรรมชาติและ ความตั้งใจที่จะลงมือแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในหมู่เยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลายโครงการแสดงให้เห็นถึงพลังของเยาวชนที่ได้รับการกระตุ้นและชี้นำอย่างถูกต้องทางสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมในชุมชน และเชื่อมโยงกับเป้าหมายใหญ่ของโลก (SDGs) ได้

อย่างไรก็ดี การทำงานเพื่อสิ่งแวดล้อมเป็นกระบวนการที่ต้องสานต่อในระยะยาว การจะรักษาและขยายผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมลูกเสือจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย ด้านการศึกษา ผู้นำลูกเสือ ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง องค์กรเอกชน และชุมชน ในการสนับสนุนทรัพยากรและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเยาวชน ข้อเสนอแนะที่ได้เสนอไว้ เช่น การบูรณาการ SDGs ในหลักสูตร การฝึกอบรมผู้นำ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ หากนำไปดำเนินการจริงจัง จะช่วยเพิ่มขีดความสามารถของกิจกรรมลูกเสือในการสร้างเยาวชนที่มีความรู้และความมุ่งมั่นที่จะปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม

โดยสรุป ขบวนการลูกเสือเป็นทั้งเวทีการเรียนรู้และการลงมือปฏิบัติที่ทรงพลังซึ่งสามารถหล่อหลอมเยาวชนให้เติบโตเป็น “พลเมืองโลกที่รับผิดชอบ” (active global citizens) ที่ไม่เพียงตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม หากแต่พร้อมจะลงมือแก้ไขปัญหานั้นร่วมกับผู้อื่น การส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมผ่านกิจกรรมลูกเสือจึงมีประโยชน์เฉพาะกับตัวเยาวชนหรือองค์กรลูกเสือเท่านั้น แต่ยังเป็นการลงทุนระยะยาวเพื่ออนาคตที่ยั่งยืนของมนุษยชาติ ภายใต้อาณาจักรที่ทุกคนร่วมมือกัน “สร้างให้ดีกว่าที่เราพบ” ตามอุดมการณ์ลูกเสือและวิสัยทัศน์ของการพัฒนาที่ยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- นฤเบศ พลตาล, ชัยวุธ ปานพิลา, ศุภวิชญ์ ธนรัตน์ และไกรภูมิ คำนาค. (2567). ลูกเสือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: การออกแบบกิจกรรมลูกเสือเรื่องปรางค์กู่ชัยภูมิ. วารสารวิจัยและนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน, 1(3), 60-80.
- Baden-Powell, R. (1908). *Scouting for Boys*. London: Horace Cox.
- Kim, Y.-I., Ratliff, G. A., & Smith, B. J. (2016). Tying knots with communities: Youth involvement in Scouting and civic engagement in adulthood. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 45(5), 1025-1215.
- United Nations. (2015). Sustainable Development Goals. สืบค้นจาก <https://sdgs.un.org/goals>.
- World Organization of the Scout Movement. (2015). Environmental Education through Scouting. สืบค้นจาก <https://www.scout.org>.
- _____. (2020). *Creating a Better World: Enabling Global Citizens for the Sustainable Development Goals*. Kuala Lumpur: World Scout Bureau.
- _____. (2025). *Scouts for SDGs – Environmental Impact Overview*. สืบค้นจาก <https://sdgs.scout.org> และ <https://www.scout.org>.
- World Scout Bureau & United Nations Environment Programme. (2024). World Scouting and UNEP renew commitment to climate action and education. Retrieved from <https://www.unep.org>.
- World Wide Fund for Nature & World Organization of the Scout Movement. (2021). World Organization of the Scout Movement and WWF Partnership Overview. Retrieved from <https://wwf.panda.org>.